

SUBSIDIYALARNING EKSPORTGA TA'SIRI

*Olimov Qutbiddin**Toshkent Davlat Iqtisodiyot**Universiteti, Iqtisodiyot**fakulteti, I-92 guruh talabasi*

Annotatsiya: Eksport hajmini oshirish va eksportbop tovarlar ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash davlat tashqi savdo siyosatining asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi. Eksportni rag'batlantirishning usullaridan biri – eksportga subsidiyalar ajratishdir. Ushbu maqolada eksportga subsidiyalarning ta'siri o'rganilib fikr va xulosalar beriladi.

Kalit so'zlar: Eksport, tashqi savdo, subsidiya, eksport bojlari, bojxona tariflari

Abstract: Increasing export volumes and supporting the production of export-oriented goods are one of the main goals of the state's foreign trade policy. One of the ways to stimulate exports is to provide export subsidies. This article examines the impact of subsidies on exports and provides opinions and conclusions.

Keywords: Export, foreign trade, subsidy, export duties, customs tariffs

Абстрактный: Увеличение объемов экспорта и поддержка производства экспортной продукции является одной из основных целей внешнеторговой политики государства. Одним из способов стимулирования экспорта является предоставление экспортных субсидий. В данной статье изучено влияние экспортных субсидий, приведены мнения и выводы.

Ключевые слова: Экспорт, внешняя торговля, субсидия, вывозные пошлины, таможенные тарифы.

Kirish

Eksportga subsidiyalar davlat tomonidan eksportchilarni qo'llab-quvvatlash va ularning xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish uchun beriladigan moliyaviy yordamdir. Bu subsidiyalar davlat tomonidan nazorat qilinadi va o'zining asosiy maqsadlari bilan farqlanadi. Eksportga subsidiyalarning mohiyati iqtisodiy manfatlarni himoya qilish, milliy ishlab chiqaruvchilarning qo'llab quvvatlash va eksport hajmini oshirishdan iboratdir. Bu subsidiyalar ichki bozorda raqobatbardoshlikni oshirish va milliy mahsulotlarning xalqaro bozorlarda mustahkam o'rnavini ta'minlashga yordam beradi.

Asosiy qism

Eksport subsidiyalarining turli turlari mavjud bo'lib, ular o'zining maqsadlari va qo'llanishiga ko'ra farqlanadi. Eng ken tarqalgan turlari quyidagilar:

Pul subsidiyalari: Bu subsidiyalar davlat tomonidan eksportchilarga to'lanadigan to'g'ridan to'g'ri moliyaviy yordamdir. Bu yordam eksport hajmini oshirish va eksportchilarning xarajatlarini kamaytirishga qaratilgan.

Soliq imtiyozlari: Eksportchilarga beriladigan soliq imtiyozlari, masalan, soliq to'lovlarining kamaytirilishi yoki soliq stavkalarining pasaytirilishi. Bu imtiyozlar eksportchilarning moliyaviy yukini kamaytirishga yordam beradi. Bunga yaqqol misol qilib, respublikamizda hozirda amalda bo'lgan, lekin 2025-yil 1-yanvardan bekor qilinishi ko'zda tutilayotgan, eksportchilar va reeksportchilar uchun foyda va aylanmadan olinadigan soliqlar bo'yicha imtiyozlarni keltirishimiz mumkin.

Kredit imtiyozlari: Davlat tomonidan eksportchilarga beriladigan kredit imtiyozlari, masalan, past foiz stavkalari yoki uzoq muddatli kreditlar. Bu imtiyozlar eksportchilarning moliyaviy imkoniyatlarini oshirishga yordam beradi.

Shuningdek, eksport imtiyozlari va subsidiyalari bazi kamchiliklarga ham egadir. Masalan, eksport subsidiyalarning qo'llanilishi byudjetga tushumlarning kamayishiga, davlat byudjetida qo'shimcha moliyaviy yuklarni keltirib chiqarishi mumkin. Ikkinchi tomondan, ichki ishlab chiqaruvchi hamda xizmat ko'rsatuvchi korxonalar o'rtasida soliq yuklarining notekis taqsimlanishiga olib kelishi mumkin.

Subsidiyalarning asosiy afzalliklaridan biri bu mamlakatning eksport raqobatbardoshligini oshirish salohiyatidir. Ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish orqali subsidiyalar mahalliy tovarlarni xalqaro bozorlarda arzonroq qilish, eksport hajmini oshirishga olib keladi. Bu, ayniqsa, global savdoda o'z o'rnini egallashga intilayotgan rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun foydali bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, subsidiyalar tadqiqot va ishlanmalar uchun resurslarni taqdim etish orqali innovatsiyalar va texnologik taraqqiyotni rag'batlantirishi mumkin. Bu yangi mahsulot va jarayonlarni ishlab chiqishga, mamlakatning eksport salohiyatini oshirishga olib kelishi mumkin.

Biroq, subsidiyalardan foydalanish ham salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Asosiy tashvishlardan biri bu savdo buzilishlari ehtimoli. Mamlakat o'z eksportini subsidiya qilganda, u boshqa davlatlarga nisbatan adolatsiz ustunlik yaratishi mumkin, bu esa savdo kelishmovchiliklari va javob choralari olib keladi. Bu xalqaro savdo munosabatlariga zarar etkazishi va erkin va adolatli savdo tamoyillariga putur etkazishi mumkin. Bundan tashqari, subsidiyalar resurslarning samarasiz taqsimlanishiga olib kelishi mumkin. Ishlab chiqarish tannarxini sun'iy ravishda pasaytirish orqali subsidiyalar ortiqcha ishlab chiqarishni rag'batlantirishi va samaradorlikni to'xtatishi mumkin. Bu uzoq muddatli iqtisodiy o'sishga to'sqinlik qiladigan resurslarning noto'g'ri taqsimlanishiga olib kelishi mumkin.

Shuningdek, respublikamizda eksportni qo'llab quvvatlash uchun ko'plab manzilli ishlar olib borilmoqda. Eksportchi korxonalarini moliyaviy va tashkiliy qo'llab-quvvatlash maqsadida Eksportni rag'batlantirish agentligi ham tashkil etilgan.

Agentlik tomonidan bunday korxonalariga bir qator moliyaviy yordamlar ko'rsatiladi. Misol uchun transport xarajatlarining 50 foizgacha bo'lgan qismi agentlik tomonidan qoplab beriladi. Bundan tashqari, xalqaro standart sertifikatlari joriy etilganda, ularning to'lovlari ham agentlik tomonidan qoplanadi. Xalqaro ko'rgazmalar, yarmarkalarda tadbirkorlar ishtirokini ta'minlashda ham xarajatlarning ma'lum bir qismi agentlik tomonidan to'lab beriladi.

Agentlik huzurida Eksportni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi tashkil etilgan bo'lib, bu jamg'arma tomonidan bir yil muddatda eksportchi korxonalar aylanma mablag'i uchun imtiyozli kreditlar ajratiladi. Mazkur amaliyot so'nggi yillarda o'z ijobiy samarasini berdi. Chunki eksportchi korxonalarda ko'p duch keladigan muammo — aylanma mablag' yetishmasligi. Shu nuqtai nazardan bunday kreditlar eksportchi korxonalariga ijobiy ta'sir ko'rsatyapti.

Davlatimiz rahbarining tadbirkorlar bilan ochiq muloqotida «Yangi O'zbekiston — raqobatbardosh mahsulotlar yurti» dasturi doirasida 200 ta eksportchi korxonalarni tanlab, ularga qo'shimcha imkoniyat va yengilliklar berish belgilangan edi. Mazkur qaror doirasida 200 ta korxonalar saralanib ularga qo'shimcha imkoniyat va yengilliklar berilyapti.

Yaqinda o'tkazilgan tadbirkorlar bilan ochiq muloqotda esa mazkur dastur doirasida bunday korxonalar soni 500 ta yetkazilishi belgilandi. Bundan tashqari, xorijiy brendlarni jalb qilgan korxonalariga grant mablag'lari ajratish va transport xarajatlarini kompensatsiya qilish uchun qo'shimcha mablag'lar yo'naltirish bo'yicha ham bir qator takliflar ilgari surildi.

Xulosa

Xulosa qilib aytish mumkinki, subsidiyalarning eksportga ta'siri ham ijobiy, ham salbiy oqibatlariga olib keladigan murakkab masaladir. Subsidiyalar qisqa muddatli foyda keltirishi mumkin bo'lsa-da, ularning uzoq muddatli ta'siri zararli bo'lishi mumkin. Subsidiyalardan maksimal foyda olish va ularning salbiy ta'sirini kamaytirish uchun maqsadli va puxta ishlab chiqilgan subsidiya dasturlarini amalga oshirish juda muhimdir. Ushbu dasturlar innovatsiyalarni rag'batlantirish, samaradorlikni oshirish va uzoq muddatli raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Bundan tashqari, hukumatlar savdoni buzuvchi subsidiyalarga murojaat qilmasdan eksportni qo'llab-quvvatlash uchun soliq imtiyozlari va tartibga solish islohotlari kabi muqobil siyosat choralari ko'rib chiqishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/download/2621/2744/5256>
2. O'zbekiston Respublikasi Olity ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, Guliston Davlat Universiteti, Raqamli Iqtisodiyot va Innovatsiyalar fakulteti, "Iqtisodiyot

Kafedrasi”, “Eksportga bojxona bojlari. Eksportga subsidiyalar va import kompensatsiya bojlari”, Guliston 2024.

3. [https://kun.uz/news/2023/08/22/soliq-
imtiyozlari-moliyaviy-qollab-quvvatlov-
eksportyorlar-qanday-yengilliklardan-
foydalanyapti?q=%2Fuz%2Fnews%2F2023%2F08%2F22%2Fsoliq-imtiyozlari-
moliyaviy-qollab-quvvatlov-eksportyorlar-qanday-yengilliklardan-foydalanyapti](https://kun.uz/news/2023/08/22/soliq-imtiyozlari-moliyaviy-qollab-quvvatlov-eksportyorlar-qanday-yengilliklardan-foydalanyapti?q=%2Fuz%2Fnews%2F2023%2F08%2F22%2Fsoliq-imtiyozlari-moliyaviy-qollab-quvvatlov-eksportyorlar-qanday-yengilliklardan-foydalanyapti)

